



Aan  
De minister van Financiën, Economische Zaken en Cultuur

Adres kantoor Curaçao  
De Rouvilleweg 39  
Willemstad, Curaçao  
Telefoon (+5999)4619081

Adres kantoor Sint Maarten  
Frontstreet 26  
Convent Building  
Philipsburg, Sint Maarten  
Telefoon (+1721) 5430331

Adres kantoor Aruba  
L.G. Smith Boulevard 68  
La Piccola Marina  
Oranjestad, Aruba  
Telefoon (+297) 5832800

Contactpersoon  
Cluster Aruba  
Datum  
26 november 2018  
Ons kenmerk  
Cft 201800251  
Pagina  
1/6

Telefoonnummer  
+5999 4619081  
E-mail  
info@cft.cw  
Uw kenmerk

E-mail info@cft.cw  
Internet www.cft.cw

Bijlage  
-

Onderwerp  
Reactie op de derde uitvoeringsrapportage 2018

Geachte mevrouw Ruiz-Maduro,

Op 12 november jl. ontving het College Aruba financieel toezicht (CAft) de uitvoeringsrapportage (UR) over het derde kwartaal van 2018. Conform artikel 17 lid 1 van de Landsverordening Aruba tijdelijk financieel toezicht (LAft) zendt de minister uiterlijk zes weken na afloop van ieder kwartaal namens de ministerraad een UR aan het CAft. De derde UR is derhalve tijdig ontvangen. Hierbij ontvangt u de reactie van het CAft op basis van artikel 17 lid 7 jo. artikel 11 lid 3 van de LAft, waarvan een afschrift aan de minister-president en de voorzitter van de Staten wordt gestuurd.

### **Oordeel**

Op 22 november jl. zijn Aruba en Nederland een protocol overeengekomen, met een nieuw normenkader van 2019 tot en met 2021. Het CAft onderschrijft het belang van het protocol, waardoor Aruba en het CAft samen blijven werken aan duurzame overheidsfinanciën. Onderdeel van het protocol zijn nieuwe begrotingsregels, onder meer inhoudende een strikte scheiding van inkomsten en uitgaven. Door de landen is afgesproken is dat meevallers in de inkomsten ten tijde van een financieringstekort volledig ten gunste van tekortreductie komen. Dit is in lijn met de eerder gemaakte afspraken en sluit aan bij het advies van het CAft op de begrotingswijziging 2018 van 8 november jl. (Cft 201800237). In die begrotingswijziging zijn enkele meevallers in de inkomsten gebruikt ter dekking van tegenvallers in de uitgaven en van intensiveringen aan de kostenkant. Het CAft heeft in genoemd advies geadviseerd om een bedrag van AWG 11,8 miljoen ten gunste te laten komen aan tekortreductie.

Uit de onderhavige UR blijkt dat er ruimte is of kan worden gecreëerd om maatregelen te nemen ter reductie van het tekort in 2018. Zo is in tegenstelling tot de afgelopen jaren de verplichtingenadministratie ten aanzien van de kosten niet gesloten in oktober. Daarnaast is er een flinke resterende investeringsruimte ter grootte van circa AWG 35 miljoen voor de laatste drie maanden van het jaar. Ook ten aanzien van deze investeringsruimte kan ervoor worden gekozen om de verplichtingenadministratie eerder te sluiten. De verbetering van het financieringssaldo die hiermee wordt bewerkstelligd, leidt tot terugdringing van het tekort. Het CAft beveelt u aan om de verplichtingenadministratie ten aanzien van zowel de kosten als de investeringen alsnog per direct te sluiten. De daarmee samenhangende en ook andere meevallers op het terrein van belastingen dienen te worden ingezet ter beperking van het tekort. Daardoor zou ook de staatschuldquote (ultimo 2018) minder stijgen dan de op basis van het begrote financieringstekort voorziene staatschuldquote (ultimo 2018) van 89,8% bbp.

## **Toelichting**

### *Protocol Aruba-Nederland 2019-2021*

Het op 22 november jl. gesloten protocol benadrukt het belang van het pad richting solide, transparante en houdbare overheidsfinanciën. Aruba en Nederland hebben afgesproken dat het financieel toezicht wordt voorgezet en dat de financieringssaldi als percentage van het bbp niet negatiever mogen zijn dan -0,5% in 2019, +0,5% bbp in 2020 en +1,0% in 2021. In de ontwerpbegroting 2019 presenteert Aruba een financieringstekort van 0,0% bbp waarmee voldaan wordt aan de tekortnorm van -0,5% bbp in 2019. De vastgestelde begroting 2019 zal conform de afspraken in het protocol 2019-2021 worden beoordeeld. Door de afspraken in het protocol omtrent de personeelskosten dient het advies van het CAft ter zake bij de ontwerpbegroting van 2 oktober 2018 (kenmerk Cft 201800209) te worden aangepast. Over de personeelskosten is afgesproken dat met het oog op duurzame overheidsfinanciën een trendbreuk in de ontwikkeling nodig is. Er dient jaarlijks een nominale daling van personeelslasten gerealiseerd te worden, waarbij het ijkpunt per 1 januari 2019 is vastgesteld op AWG 479 miljoen. Het CAft zal dit onderdeel meenemen in de beoordeling van de vastgestelde begroting 2019. De overige adviezen van het CAft in het advies bij de ontwerpbegroting 2019 blijven onverminderd van kracht.

### *Exploitiemiddelen*

Bij de directe belastingen lopen zowel de loon- en inkomstenbelasting als de dividendbelasting voor op de begroting. Daarentegen blijven de ontvangsten van de winstbelasting ten opzichte van de ontvangsten in dezelfde periode van 2017 fors achter. In de UR staat aangegeven dat er 58% van de winstbelasting in de eerste drie kwartalen is gerealiseerd wat gelijk is aan de begrotingsrealisatie in dezelfde periode vorig jaar. Hierbij merkt het CAft op dat vorig jaar de winstbelasting uiteindelijk AWG 26,3 miljoen minder opleverde dan het toen begrote bedrag. U heeft eerder aangegeven dat het seizoenspatroon van de winstbelasting in 2018 genormaliseerd is en daarmee vergelijkbaar is met 2017. Op basis hiervan verwacht het CAft een tegenvaller van de winstbelasting over 2018 van circa AWG 26 miljoen. Deze tegenvaller is ten opzichte van de prognose na de tweede UR met AWG 5 miljoen

toegenomen. De tegenvaller zou door extra inspanningen ten aanzien van de invorderingsacties in het laatste kwartaal nog kunnen worden beperkt. Desondanks zullen de volledige opbrengsten naar verwachting van het CAft lager uitkomen dan begroot. Het CAft voorziet bovendien dat deze tegenvaller in 2019 zal doorwerken, zoals eerder in zijn advies op de ontwerpbegroting 2019 is aangegeven.

Bij de indirecte belastingen zijn de gerealiseerde opbrengsten van de invoerrechten en de accijns op sigaretten hoger dan de raming in de begroting. Daar staat tegenover dat de per 1 juli jl. ingevoerde belastingverhogingen in het derde kwartaal nog niet de eerder geraamde meeropbrengsten genereren. De inkomsten van de Belasting Additionele Voorzieningen PPS-projecten (BAVP) in het derde kwartaal waren op AWG 16,9 miljoen geraamd, maar hebben tot dusver slechts AWG 14,7 miljoen opgeleverd. Hier lijkt sprake van enige problemen bij de invoering van deze extra belasting. Daarnaast zou de accijns op minerale oliën met AWG 10 miljoen stijgen in het tweede kwartaal, maar de opbrengsten van deze accijns zijn in het derde kwartaal vergelijkbaar met de opbrengsten in de eerste twee kwartalen. De volledige verhoging is getemporeerd, waardoor de opbrengsten tot dusver slechts beperkt zijn gestegen.

Per saldo is de verwachting dat de totale exploitatiemiddelen in 2018 weliswaar dicht bij de bedragen in de begroting zullen uitkomen, maar dat er binnen de diverse belastingsoorten zowel significante mee- als tegenvallers te vinden zijn. In de recent ontvangen ontwerp begrotingswijziging (BW) zijn deze belastingsoorten niet aangepast. De begroting dient volledig en realistisch zijn. Dit is nu niet het geval. Het CAft beveelt u aan om de BW aan te passen aan de werkelijk te verwachten inkomsten per belastingsoort, eventueel ook voor latere jaren.

#### *Exploitatiekosten*

De exploitatiekosten bedragen over de eerste negen maanden AWG 1.030,4 miljoen. De exploitatiekosten liggen AWG 4,2 miljoen lager dan die in 2017. In de UR is aangegeven dat normaliter in de maand oktober de verplichtingenadministratie ten aanzien van de kosten wordt gesloten. In de UR staat dat de verplichtingenadministratie nog niet is gesloten omdat de realisatie dit jaar laag is. De realisatie van met name de kostenpost goederen en diensten is naar mening van het CAft niet zozeer laag, maar de begrote kosten liggen in 2018 fors hoger dan de realisatie in 2017 (van AWG 168,8 miljoen in 2017 naar AWG 192,1 miljoen in 2018, een stijging van bijna 14%). Zo lijkt er te worden gekozen voor het niet realiseren van besparingen die mogelijk zijn door het tijdig sluiten van de verplichtingenadministratie. Aangezien het Land dit jaar een tekort van 3,0% bbb voorziet en daarmee afwijkt van de wettelijke norm van 0,5% bbb, is het verzilveren van deze mogelijkheid tot besparing noodzakelijk om het verder oplopen van de staatsschuld te beperken. Het CAft dringt erop aan om de verplichtingenadministratie alsnog te sluiten en de hiermee te realiseren meevaller in te zetten voor verlaging van het financieringstekort.

#### *Personeelslasten*

Het BVP bevat zeven beheersinstrumenten die moeten leiden tot een daling van de personeelslasten in 2018. In de UR wordt verslag gedaan van de resultaten van het BVP over de maanden juni tot en met september jl.

Hieruit blijkt dat er juist sprake is geweest van een stijging van AWG 1,7 miljoen tot en met september 2018. U geeft aan dat deze stijging onder andere veroorzaakt wordt door het hanteren van een verkeerde bezuinigingsgrondslag bij het besparen op het aantal indienstnemingen en door onverwachts hoger uitgevallen overwerkvergoedingen. Ook wordt als reden aangevoerd dat de implementatie van het BVP is vertraagd en pas in augustus van dit jaar op gang is gekomen. Eerder heeft het CAft aangegeven dat er een meerjarig nominale daling van de personeelslasten nodig is en zij heeft kennisgenomen van de afspraken die hiertoe zijn gemaakt in het protocol. U geeft in de UR aan dat er over de additionele beheersmaatregelen die hiervoor nodig zijn wordt besloten door de ministerraad eind 2018 of uiterlijk eind eerste kwartaal 2019.

#### *Kapitaaldienst*

Tot en met september 2018 is er op de kapitaaldienst (exclusief leningen en aflossingen) AWG 24,8 miljoen aan kapitaalontvangsten binnengekomen en AWG 37,1 miljoen aan kapitaaluitgaven gedaan. In 2018 is de begroting voor kapitaalinvesteringen verhoogd van AWG 12,5 miljoen in 2017 naar AWG 51,2 miljoen in 2018. De investeringen blijven tot en met september 2018 met AWG 16,6 miljoen fors achter bij het begrote bedrag. In de UR is aangegeven dat verplichtingen ten aanzien van investeringen normaliter tot 31 december kunnen worden gedaan. Dit betekent uiteraard niet dat alle begrote investeringen ook per se moeten worden gedaan. Vanuit prudent financieel beheer zouden investeringen die nog niet voldoende uitgewerkt zijn van de begroting moeten worden afgevoerd. Derhalve lijkt ook hier ruimte te zitten om kostenbesparingen in 2018 te bewerkstelligen.

#### *Collectieve sector*

Het tekort van de exploitatierekening komt uit op AWG 82,2 miljoen en van de kapitaaldienst op AWG 12,3 miljoen. De resultaten van de overige entiteiten van de collectieve sector en de prognose over heel 2018 zijn in onderstaande tabel te vinden.

<b>Resultaat (in mln. AWG)</b>	<b>UR III<sup>1</sup></b>	<b>P 2018<sup>2</sup></b>	<b>Vershil<sup>3</sup></b>
Exploitatierekening	-82,1	-94,2	-12,1
Kapitaaldienst	-12,3	-55,7	-43,4
<b>Subtotaal Land Aruba</b>	<b>-94,4</b>	<b>-149,9</b>	<b>-55,5</b>
AZV	-21,7	2,1	23,8
SVb	23,4	7,2	-16,2
ATA	20,1	11,4	-8,7
UA	-0,8	-1,1	-0,3
Serlimar	-4,0	-7,6	-3,7
SEPB	0,7	-0,2	-0,9
<b>Subtotaal overige entiteiten</b>	<b>17,7</b>	<b>11,8</b>	<b>-5,9</b>
<b>TOTAAL collectieve sector</b>	<b>-76,7</b>	<b>-138,1</b>	<b>-61,4</b>
Tekort (% bbp)	-1,6%	-2,8%	-1,3%

<sup>1</sup> Deze kolom betreft het daadwerkelijk behaalde resultaat in de eerste drie kwartalen.

<sup>2</sup> In deze kolom is het door Aruba geraamde saldo over geheel 2018 gepresenteerd.

<sup>3</sup> Op basis van de tweede en derde kolom, is het verschil het verwachte resultaat dat in het vierde kwartaal gerealiseerd zal worden door Aruba en de overige entiteiten.

Bij de Algemene Ziektekosten Verzekering (AZV) is over de eerste drie kwartalen van 2018 een tekort ontstaan dat in het laatste kwartaal naar verwachting zal omslaan in een klein overschot. Dit komt mede doordat de recente verhoging van de Bestemmingsheffing AZV (BAZV) in de tweede helft van het jaar tot hogere inkomsten leidt. De opbrengsten van de BAZV zijn in het derde kwartaal achtergebleven op de gemaakte schattingen. Dit sluit aan bij de geconstateerde achterstand van de BAVP. Ook hier vraagt het CAft u naar een nadere inschatting over de verwachting voor het laatste kwartaal.

Ten aanzien van het saldo van de Sociale Verzekeringsbank (SVb) is de verwachting dat het positieve saldo na drie kwartalen van AWG 23 miljoen afneemt tot AWG 7 miljoen. Dit sluit aan bij de raming van de SVb zelf en komt doordat, door de stapsgewijze verhoging van de pensioenleeftijd, nieuwe cohorten gepensioneerd per 1 juli van elk jaar instromen in de Algemene ouderdomsverzekering (AOV). Hierdoor komen er aan het einde van het jaar minder premieopbrengsten binnen dan dat er kosten worden gemaakt aan uitkeringen.

#### *Financieel beheer*

Goed financieel beheer is een noodzakelijk voorwaarde om te komen tot houdbare overheidsfinanciën en een ordentelijk en controleerbaar begrotingsproces. De (ultieme) toetssteen voor goed financieel beheer is het tijdig vaststellen van een jaarrekening met een goedkeurende controleverklaring. Het CAft heeft hier herhaaldelijk op gewezen. De door Aruba genomen maatregelen en voorgestelde plannen om het financieel beheer te verbeteren hebben nog niet geleid tot voldoende resultaten. Er is nog geen enkele jaarrekening van Aruba voorzien van een goedkeurende controleverklaring en de laatst vastgestelde jaarrekening dateert van 2015. Daarnaast is in de UR aangegeven dat op de gebieden extern toezicht en controle nog geen materiële verbeteringen zijn gerealiseerd en dat er sprake is van beperkte capaciteit en middelen bij de controleorganen. De tweede PEFA-meting die initieel gepland stond in het voorjaar 2018 en vervolgens is verschoven naar het najaar wordt tot nader order uitgesteld om capaciteit vrij te maken die zal worden ingezet op het controleerbaar maken van de jaarrekening 2020. Het CAft merkt op dat Aruba nog de nodige stappen moet zetten om te komen tot een goedkeurende controleverklaring en ordentelijk financieel beheer. Om te komen tot een controleerbare jaarrekening bestaat het voornemen om een nulmeting uit te laten voeren door de Centrale Accountantsdienst (CAD). Een dergelijke meting zal onder de meest ideale condities twee jaar in beslag nemen. Het resultaat van de nulmeting is dat er concrete verbeteracties worden opgesteld die ertoe dienen te leiden dat de interne beheersing van de administratie van alle onderdelen van het Land op het vereiste niveau worden gebracht. Daarnaast is aangegeven dat het traject om te komen tot een getrouwheidsverklaring bij de jaarrekening aan een externe accountant wordt uitbesteed.

In het protocol is afgesproken dat over het boekjaar 2020 een accountantsverklaring wordt verkregen bij de financiële verantwoording in overeenstemming met een financieel stelsel voor bijzonder doeleinden. Het toepasselijk financieel stelsel wordt door Aruba technisch uitgewerkt voor 31 januari 2019 en er zal worden toegewerkt naar het verkrijgen van een goedkeurende accountantsverklaring.

Het CAft sluit zich hierbij aan en beveelt aan om de afspraken met voortvarendheid aan te pakken en daarvoor extra capaciteit vrij te maken voor de uitvoering, monitoring en implementatie van de nulmeting en de totstandkoming van de accountantsverklaring. Daarnaast wijst het CAft er op dat financieel beheer niet alleen de verantwoordelijkheid is van de minister van Financiën, Economische Zaken en Cultuur (en de CAD) maar dat inzet en betrokkenheid en draagvlak van andere ministers en ketenpartners van groot belang is om het slagen van de plannen mogelijk te maken. Verder onderschrijft het CAft om na een accountantsverklaring bij de jaarrekening van 2020 toe te werken naar een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening. Eerder heeft het CAft aangegeven met u te willen verkennen of 2021 haalbaar kan zijn. Het CAft bespreekt dit graag bij zijn volgende bezoek aan u in februari 2019.

*Financieringsbehoefte en schuldquote*

De financieringsbehoefte in 2018 bedraagt AWG 487 miljoen bestaande uit de financiering van het begrote financieringstekort in 2018 (AWG 149,9 miljoen) en herfinanciering van aflopende leningen (AWG 337,2 miljoen). Een deel van de financiering hiervoor is in het eerste halfjaar aangetrokken, AWG 100 miljoen door middel van een binnenlandse staatsobligatie en AWG 130 miljoen door middel van schatkistpromessen. In juli is een buitenlandse lening geplaatst voor ANG 225 miljoen (USD 125 miljoen) met een looptijd van 10 jaar en een rente van 6,5%. Dit is een stuk hoger dan de rente op de binnenlandse lening van AWG 100 miljoen die in juni nog is aangetrokken voor 5,75%. Daarnaast is AWG 2 miljoen aan leningen afgelost en AWG 40 miljoen aan schatkistpromessen. De schuld komt daarmee eind september uit op AWG 4.402 miljoen wat op basis van de bbp-prognose voor 2018 van de Centrale Bank van Aruba (AWG 4.903 miljoen) neerkomt op een schuldquote van 89,8% bbp. In het vierde kwartaal kan nog voor AWG 162 miljoen aan financiering worden aangetrokken. Daarnaast zal AWG 194 miljoen aan aflopende leningen worden afgelost en is het Land voornemens om AWG 40 miljoen aan schatkistpromessen af te lossen. Daarmee is de verwachting dat de schuldquote net beneden de 90% bbp zal blijven.

Mocht u behoefte hebben aan een toelichting op dit schrijven dan is het CAft graag bereid die te geven.

In de verwachting u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,  
De voorzitter van het College Aruba financieel toezicht



Prof. dr. R.H.J.M. Gradus

Deze brief is in afschrift verstuurd aan:  
De minister-president van Aruba  
De voorzitter van de Staten van Aruba  
De directeur van de directie Financiën van Aruba